

“We zullen vechten. En we zullen winnen.”

Klein van gestalte, maar wat een vrouw. Dat moeten velen in het publiek hebben gedacht toen Nobelprijswinnares en mensenrechtenactiviste Shirin Ebadi gisteravond vanachter een dik zwart gordijn op het podium van het Kaaitheater verscheen. Ze boog het hoofd lichtjes voorover als dank voor het daverende applaus dat ze kreeg nog voor ze iets gezegd had, keek eventjes de zaal rond en ging daarna zitten.

Shirin Ebadi, die de afgelopen dagen zowel in België als Nederland erg veel persaandacht kreeg, hield op uitnodiging van MO* en deBuren en i.s.m. Canvas, Vooruit, Zuiderpershuis en Beursschouwburg de allereerste MO*-lezing voor een volledig uitverkocht Kaaitheater. Onder de aanwezigen veel Iraniërs, want het was uiteraard een unieke kans om ‘hun’ heldin in Brussel te horen praten over revolutie, religie, repressie en mensenrechten in de Islamitische Republiek Iran.

Kritiek verboden

“Iran heeft de twee belangrijkste mensenrechtenconventies goedgekeurd en is dus verplicht om die te volgen,” begon Ebadi haar toespraak. “De vertegenwoordigers van het regime zeggen altijd dat ze die conventies wel degelijk toepassen, en vorig jaar stelde Teheran zelfs voor om lid te worden van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties.”

Ze kijkt met een cynische blik de zaal in. “Doen ze echt wat ze zeggen in Iran? Het belangrijkste principe wat betreft het respecteren van mensenrechten is het opheffen van alle vormen van discriminatie. Maar laten we eens kijken naar de vele wetten in Iran die discrimineren tussen mannen en vrouwen. Het leven van een vrouw, bijvoorbeeld, is maar de helft waard van dat van een man. Als een man en een vrouw samen in een auto-ongeval betrokken raken, dan is de schadevergoeding voor de man twee keer zo hoog als die voor een vrouw. En in een rechtbank is getuigenis van een vrouw maar de helft waard van die van een man.”

De gevolgen daarvan, aldus Ebadi, zijn verregaand. Veel vrouwen in Iran worden in de gevangenis opgesloten terwijl het vaak niet eens duidelijk is waarvan ze beschuldigd zijn.

“En dat gebeurt allemaal omdat deze regering geen enkele vorm van kritiek aanvaardt. Een van hun wetten bepaalt dat kritiek op de grondwet verboden is, vandaar dat in Iran de ene krant na de andere in de problemen komt of zelfs de deuren moet sluiten. Een cliënte van mij is veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien jaar omdat ze in Iraans Koerdistan een mensenrechtenorganisatie heeft opgericht. Beschuldiging: kritiek op de grondwet.”

Een ander voorbeeld waarnaar Ebadi verwijst is de opstand van een groep studenten van de Polytechnische Universiteit van Teheran tegen de politie, een tiental dagen geleden. De studenten protesteerden tegen de beslissing van het regime om een aantal martelaren van de Irak-Iranoorlog binnen de muren van de universiteit te

begraven. Zes studenten werden gearresteerd. Ebadi's Centre for the Defence of Human Rights zal hun verdediging op zich nemen.

“De straffen in de Iraanse samenleving zijn absoluut niet in evenwicht met de gepleegde misdrijven,” vervolgt Ebadi haar toespraak. “Denk maar aan steniging en amputatie – straffen die jammer genoeg soms nog worden toegepast.” Ze haalt het voorbeeld aan van mensen die het slachtoffer zijn van een zogenaamde ‘gekruste amputatie’, waarbij de rechterhand en het linkerbeen worden geamputeerd. De verontwaardiging van Ebadi bereikt een hoogtepunt wanneer ze erover vertelt: “Kan u zich dat voorstellen? Rechterhand en linkerbeen weg. Die mensen kunnen niet eens meer een wandelstok gebruiken om op te steunen.”

De straf waar Iran het meest berucht voor is, is de doodstraf. “Sinds januari werd ze dit jaar al 38 keer uitgevoerd,” aldus Ebadi. “Vorig jaar maakte Amnesty International bekend dat Iran nummer één in de wereld is wat betreft het executeren van minderjarigen. Kan u dan geloven dat Unicef Iran vorig jaar een prijs heeft uitgereikt aan de staatsradio? Unicef, aan een regime dat kinderen vermoordt!”

Onvrije verkiezingen

De tweede vorm van discriminatie waar Ebadi het over heeft, is die op basis van religie. “De officiële religie in Iran is het sjiisme, en daarnaast zijn het christendom, het jodendom en het zoroastrisme erkend. De andere religies hebben totaal geen rechten. De aanhangers van het Bahá'í-geloof bijvoorbeeld mogen sinds de Revolutie zelfs niet naar de universiteit. Dit jaar zijn al zeven Bahá'í gearresteerd en opgesloten voor het beoefenen van hun geloof. Maar de discriminatie gaat nog verder. Zo zijn de voorbije twintig dagen in Iran ook soefi's aangevallen. Die mensen zijn moslim én sjiïet, maar toch worden ze gevisieerd omdat ze een andere interpretatie van de islam hebben dan het regime. Dat laat zien hoe deze regering denkt.”

Daarom heeft Ebadi niet erg veel hoop voor de Iraanse presidentsverkiezingen op 12 juni. “Mensen zijn niet vrij om te stemmen op wie ze willen. De Raad van Hoeders moet eerst de kandidaten goedkeuren, en in de praktijk betekent dat het volgende: wie kritiek heeft op het regime, komt er niet in. Zelfs wie uiteindelijk een zitje in het parlement heeft, is niet vrij om kritiek te geven.”

Aan het eind van haar toespraak richt Ebadi zich rechtstreeks tot het publiek. “Misschien vraagt u zich af: wat is het resultaat? Tijdens de eerste jaren van onze strijd voor mensenrechten was het heel gevaarlijk om over dit onderwerp te spreken. Het was vergelijkbaar met een bomaanslag midden op straat. Velen belandden in de gevangenis of moesten het land verlaten. Maar er zijn intussen wel degelijk resultaten geboekt.”

Legitimiteit uit de hemel

Respondent van Shirin Ebadi was vriend en collega Karim Lahiji. Hij is ondervoorzitter van de Internationale Federatie van Liga's voor Mensenrechten

(FIDH) en voorzitter van de Iraanse Liga voor Mensenrechten (LDDHI). Hij is advocaat en woont in Parijs. Net als Ebadi heeft hij zijn leven gewijd aan de verdediging van slachtoffers van het islamitische regime in Iran. Hij was samen met Ebadi in Parijs toen in 2003 bekend werd dat zij de Nobelprijs voor de Vrede zou krijgen. Ze kennen elkaar sinds 1963, toen Ebadi als juriste aan de slag ging bij het Ministerie van Justitie.

“Hoe kan de ‘republiek’ in mijn vaderland dit allemaal rechtvaardigen?”, aldus Lahiji. “Deze wetgeving die totaal indruist tegen de mensenrechten? In een republiek moet de legitimiteit van de macht bij het volk liggen.” Lahiji verheft zijn stem. “Maar Iran is geen republiek! Het is een klerikale oligarchie waarin de legitimiteit recht uit de hemel komt. De opperste leider staat boven de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht, terwijl hij niet verkozen is. Maar dat contract tussen zichzelf en het volk heeft hij niet nodig! Hij is immers de vertegenwoordiger op aarde van de Mahdi, de twaalfde imam. Ik geef u een voorbeeld van hoe het regime werkt. In 1981 gaven we met een vereniging van Iraanse advocaten een boekje uit over het islamitische strafwetboek. Er waren 5000 exemplaren, en die waren na twee dagen uitverkocht. De mensen zaten duidelijk te wachten op onze vise. Maar een dag later zei ayatollah Khomeini dat wie kritiek heeft op de islamitische wetten niet langer een moslim is. En wat betekent dat, geen moslim meer zijn? In de islam is een ‘negatieve’ bekering niet mogelijk. Wie als moslim geboren is, blijft moslim tot hij sterft. Ga je daartegenin, dan kan je de doodstraf krijgen of gewoon door eender wie vermoord worden op straat. Immers: een van de islamitische wetten zegt dat de moordenaar in dat geval niet verantwoordelijk is, want het leven van iemand die zijn geloof de rug heeft toegekeerd is niets waard. Het is op dat principe dat de fatwa tegen Salman Rushdie was gebaseerd. Dus, ik herhaal: Iran is geen republiek, maar een oligarchie. Een van de fundamentele principes van de republiek is gelijkheid, en die is er niet in Iran. Het gevecht dat mensenrechtenactivisten voeren om die discriminerende wetgeving aan te passen is zwaar. Je moet heel dapper zijn om het vol te houden.”

Het laatste woord was voor Shirin Ebadi zelf, en zij trad Lahiji bij: de strijd voor mensenrechten in Iran is lang en hard. “Het woord ‘mensenrechtenactivist’ was lange tijd een vloek in Iran, en niemand kan de veiligheid garanderen van hen die vechten voor vrijheid in mijn vaderland. Toch ben ik optimistisch. We zullen ons gevecht verderzetten, en we zullen winnen.

Waarna volgde: het tweede daverende applaus van de avond, en een minutenlange staande ovatie. Shirin Ebadi stond op, boog het hoofd en groette haar publiek.